

Wstęp

Zmiany społeczno-polityczne, gospodarcze i ustrojowe są źródłem zmian w edukacji. W Polsce system oświaty ulega przeobrażeniom także w zakresie strukturalnym, organizacyjnym oraz programowym. Od 2007 roku modyfikacji podlegają obszary związane z wczesną edukacją dziecka. Najważniejsze zadania, jakie stoją przed Ministerstwem Edukacji Narodowej to zapewnienie każdemu dziecku co najmniej rocznej edukacji przedszkolnej, wspieranie rozwoju dziecka młodszego, wyrównanie szans edukacyjnych oraz obniżenie wieku obowiązku szkolnego. Ostatnie lata przyniosły również zmiany w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej poprzez wprowadzenie nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych form wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych. W roku 2010 wprowadzono również szereg rozporządzeń regulujących edukację dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Reforma systemu oświaty, a zwłaszcza zapis dotyczący wprowadzenia obowiązku szkolnego dla sześciolatków budził emocje i mniej lub bardziej burzliwe dyskusje. W publicznej debacie brali udział naukowcy, politycy, dziennikarze, nauczyciele oraz rodzice, którzy musieli dokonać wyboru między przedszkolem i szkołą jako miejscem edukacji dziecka sześciolatka. Problem wcześniejszej realizacji obowiązku szkolnego nadal budzi kontrowersje i dzieli uczestników dyskusji na zwolenników i przeciwników wprowadzanych zmian. Ministerstwo Edukacji Narodowej stawia przed nauczycielami edukacji przedszkolnej szczególne zadania dotyczące przygotowania dziecka do podjęcia nauki w szkole, a więc związane z osiągnięciem dojrzałości szkolnej a przed nauczycielami edukacji wczesnoszkolnej gotowości do przyjęcia dziecka sześciolatka i stworzenia mu optymalnych warunków rozwoju.

Prezentowana monografia jest efektem pracy autorów, którzy pochodzą z różnych ośrodków naukowych. Indywidualne zainteresowania badawcze, poglądy oraz doświadczenie przełożyły się na wielowątkowość poruszanych zagadnień. Publikacja zawiera zarówno artykuły o charakterze teoretycznym,

jak i empirycznym. Zgromadzony materiał, mimo różnorodności poruszanych problemów, pozwolił na wyodrębnienie pięciu grup tematycznych.

Pierwsza grupa obejmuje prace podejmujące wieloperspektywną refleksję nad szkołą jako instytucją, do której trafia dziecko sześciolatnie, w której dostrzegana powinna być i rozwijana podmiotowość ucznia. Temat ten porusza Ewa Jarosz, umiejscawiając rozwijanie podmiotowości dziecka jako podstawę rozumienia i upowszechniania demokracji w edukacji i demokratyzowania szkoły. Beata Zajęcka podejmuje temat wizerunku nauczyciela w oczach uczniów. Autorka przedstawia wyniki badań empirycznych, przeprowadzonych wśród młodzieży, których celem było ustalenie pożądanych cech nauczyciela-wychowawcy. Jest to szczególnie ważne zagadnienie zwłaszcza dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela.

Druga grupa tematyczna obejmuje teksty, których autorzy skupili się na problematyce dojrzałości szkolnej. Obniżenie wieku rozpoczęcia edukacji szkolnej rodzi pytania o dojrzałość oraz gotowość szkolną dziecka sześciolatniego. Osiągnięcie przez dziecko wysokiej gotowości do podjęcia nauki w szkole w dużej mierze warunkuje powodzenie na dalszych etapach kształcenia. Zindywidualizowane wspomaganie jego rozwoju w osiąganiu dojrzałości i gotowości szkolnej jest ważnym zadaniem edukacji przedszkolnej. Problematykę tę podejmują Anna Pękala, Maria Królicza, Joanna Juszczyk-Rygałło omawiając komponenty i uwarunkowania obu procesów oraz ich złożoność.

Kolejną grupę zagadnień reprezentuje pięć prac poświęconych tematyce specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych. Poznanie dziecka, jego potencjału, możliwości, a także ograniczeń jest ważnym zadaniem nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Rozpoznanie trudności edukacyjnych i ich przyczyn umożliwia organizację i realizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej skierowanej do dziecka i jego rodziców lub opiekunów.

Problematykę uwarunkowań specjalnych potrzeb edukacyjnych podejmuje Bogumiła Bobik. Autorka omawia najczęstsze przyczyny trudności edukacyjnych dziecka sześciolatniego, do których zalicza zaburzenia percepcji wzrokowej i percepcji słuchowej oraz zaburzenia sprawności motorycznych i procesów lateralizacji.

Współdziałanie nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej z nauczycielami prowadzącymi zajęcia specjalistyczne jest niewątpliwie ważnym zadaniem obu podmiotów pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Zagadnienia te omawia Izabela Sochacka dowodząc, że wzajemna współpraca nauczycieli i specjalistów pracujących z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi pozwala na podniesienie efektywności procesu dydaktyczno-

-wychowawczego. Autorka przedstawia wyniki badań pilotażowych dotyczących współpracy logopedy i nauczycieli w zakresie korekcji zaburzeń mowy u dzieci.

Katalog specjalnych potrzeb edukacyjnych pozwala zakwalifikować do tej grupy dzieci, których trudności edukacyjne są wynikiem zaniedbań środowiskowych, problemów adaptacyjnych, sytuacji kryzysowych lub traumatycznych. Zagadnienia te znajdują odzwierciedlenie w artykułach Krystyny Moczii, która omawia profilaktykę niepowodzeń szkolnych na tle ubóstwa i biedy oraz Marii Vargovej, której tekst poświęcony jest przygotowaniu dzieci romskich do podjęcia obowiązku szkolnego. Chociaż Autorka omawia temat Romów zamieszkujących terytorium Słowacji należy nadmienić, że w Polsce „romska mniejszość etniczna jest jedyną mniejszością zagrożoną wykluczeniem społecznym, [...] brak nawyku edukacji wczesnoszkolnej i szkolnej wśród części Romów spowodował, że kolejne generacje zaczęły dziedziczyć nie tylko biedę, ale i wzorec braku tak rozumianej aktywności edukacyjnej”¹.

Ostatni tekst z tej grupy autorstwa Anidy Szafrąńskiej poświęcony jest ocenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom wychowywanym w warunkach pieczy zastępczej. Prezentowane wyniki badań pilotażowych wskazują, iż wsparcie, na jakie mogą liczyć te dzieci jest niewystarczające, zwłaszcza w zakresie pomocy psychologicznej.

Kolejną grupę zagadnień reprezentują opracowania poruszające problematykę rozwiązań metodycznych. Irena Jarzyńska podejmuje temat wycieczki i jej miejsca w poznawaniu środowiska przyrodniczego. Irena Burczyk omawia rolę muzyki i jej wpływ na rozwój psychofizyczny dziecka. Autorka koncentruje się na ekspresyjnych i percepcyjnych formach kontaktu dziecka z muzyką. Zagadnienia arteterapii w kontekście wspomagania rozwoju dzieci autystycznych przedstawili Danuta Krzywoń, Małgorzata Łączyk oraz Adam Klasik. Interesujące rozważania w obszarze edukacji zdrowotnej prowadzi Dorota Piekaj-Stefańska. Autorka podejmuje temat emisji głosu u dzieci.

Ostatnie dwa teksty wyróżnione zostały nie ze względu na wspólną problematykę, ale ze względu na specyfikę i wagę podejmowanych problemów. Tekst Zuzany Chanasowej porusza temat kształtowania chrześcijańskiej osobowości dziecka w wieku przedszkolnym.

Monografię kończy interesująca praca Adama Klasika, Magdaleny Łączyk i Danuty Krzywoń, w którym Autorzy odnosząc się do wypowiedzi wielu rodziców na temat obniżenia wieku obowiązku szkolnego zadają śmiałe pytanie: *Kto sobie nie poradzi – dziecko, czy może sami rodzice?* Zainteresowany Czytelnik znajdzie odpowiedź na to pytanie w końcowej części tekstu.

¹ Program integracji społecznej Romów w Polsce na lata 2014–2020, <https://mac.gov.pl/wp-content/uploads/2011/12/PROGRAM-2.pdf> (23.06.2013).

Dziękuję Autorom tekstów za podjęcie dyskusji na temat edukacji dziecka sześciolatniego oraz przygotowanie artykułów.

Serdeczne podziękowania składam recenzentowi monografii Pani Profesor Grażynie Rygał za cenne wskazówki i uwagi.

Osobne podziękowania kieruję do Pana Profesora Marka Szczepańskiego, który wspierał powstawanie tej publikacji.

Anida Szafrńska